

Матеріал міжнародної наукової конференції присвяченої 80-річчю географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ПРИРОДА І СУСПІЛЬСТВО:
ВИКЛИКИ І ПОСТУП

ПРИРОДА І СУСПІЛЬСТВО: ВИКЛИКИ І ПОСТУП

Матеріали міжнародної наукової конференції
присвяченої 80-річчю географічного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

ISBN 978-966-423-890-5

978-966-423-890-5

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Чернівецький відділ Українського географічного товариства

«ПРИРОДА І СУСПІЛЬСТВО: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»

*Матеріали міжнародної наукової конференції
присвяченої 80-річчю географічного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

(м. Чернівці, 11-13 жовтня 2024 р.)

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2024

УДК: 502+316.3 (477)(08)
П-770

Редакційна колегія: Бучко Ж.І., Джаман В.О., Заблотовська Н.В, Заячук М.Д.
Кілінська К.Й., Кирилюк С.М. Король О.Д., Костащук
І.І., Поп'юк Я.А., Рідуш Б.Т., Руденко В.П., Сухий П.О.,
Холявчук Д.І., Чубрей О.С, Ющенко Ю.С.

П-770 **Природа і суспільство: виклики і поступ.** Матеріали міжнародної наукової конференції присвяченої 80-річчю географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича (м. Чернівці, 11–13 жовтня 2024 р.) – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2024. – 324 с.
ISBN 978-966-423-890-5

У збірнику представлено матеріали міжнародної наукової конференції «Природа і суспільство: виклики і поступ» присвяченої 80-річчю географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича, де розкрито результати дослідження актуальних питань сучасної географічної науки.

Тексти представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

УДК: 502+316.3 (477)(08)

ISBN 978-966-423-890-5

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2024

© Колектив авторів, 2024

ДОМАРАНСЬКИЙ Андрій, МИТРОФАНЕНКО Юрій ЦЕНТРАЛЬНА УКРАЇНА ЯК ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ РЕГІОН: ПРОСТОРОВИЙ ТА АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	126
ЗАБЛОТОВСЬКА Наталія, ТОМАШ Віталіна ПРОСТОРОВО-ЧАСОВІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ НАСЕЛЕННЯ НА ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРАХ (НА ПРИКЛАДІ ПОСЕЛЕНЬ КІЦМАНСЬКОЇ ТА МАМАЇВСЬКОЇ ТГ)	130
ЗАБЛОТОВСЬКИЙ Віталій, КУДРІНСЬКИЙ Сергій ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСПОРТНОЇ МЕРЕЖІ МІСТА ЧЕРНІВЦІ	132
ЗАПОТОЦЬКИЙ Сергій, ПОЛТАВЕЦЬ Валентина, ЗАКІН Сергій КЛЮЧОВІ ПОТРЕБИ ІЗЮМСЬКОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ: АПРОБАЦІЯ МЕТОДОЛОГІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ АЛЬЯНСУ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ	135
КОВБІНЬКА Галина, ПРИСАКАР Віталій ЗАЛЕЖНІСТЬ ПОКАЗНИКІВ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ ТА ГІДРОХІМІЧНИХ ПАРАМЕТРІВ НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	137
КОРНУС Олеся, КОРНУС Анатолій СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРВИННОЇ ЛАНКИ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	140
КОРОЛЬ Олександр ГУМАНІСТИЧНА ГЕОГРАФІЯ: ВИТОКИ ТА ПАРАДИГМА.....	142
КОСТАЩУК Володимир ДО ПИТАННЯ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ГЕОГРАФІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА РЕГІОНУ В КОНЕКСТІ РОЗВИТКУ ІНОЗЕМНОГО ТУРИЗМУ	144
КОСТАЩУК Іван, КОЛОСІВСЬКИЙ Назарій ВИКЛИКИ ПЕРЕД СОЦІАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	147
КУЗИШИН Андрій ТЕРИТОРІАЛЬНА СТІЙКІСТЬ І ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ПРОЦЕСИ – ЄДНІСТЬ ЧИ ПРОТИСТАВЛЕННЯ ?.....	150
МАЛЬЧИКОВА Дарія, ПИЛИПЕНКО Ігор АНОМАЛЬНІ ДЕМОГРАФІЧНІ ПАТЕРНИ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ: ОЦІНКИ І ПОДАЛЬШІ ОЧІКУВАННЯ	153
МЕЗЕНЦЕВ Костянтин, ПРОВОТАР Наталія, ПАСЬКО Володимир УРБАНІСТИЧНА ОСВІТА ТА ГЕОГРАФІЯ: ФОКУСУВАННЯ НА МІСЬКОМУ ПРОСТОРІ І ПРОСТОРОВОМУ РОЗВИТКУ МІСТ	155
МЕЛЬНИЧУК Анатолій, ГНАТЮК Світлана НАПРЯМИ ТА ПОТРЕБИ ЗМІНИ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРЕОБЛАШТУВАННЯ КАМПУСА КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ: РЕЗУЛЬТАТИ ПРОВЕДЕНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ.....	158
ПАСЬКО Володимир, ЗАПОТОЦЬКА Вікторія, ЛЕВИЦЬКА Ольга РИНОК ЖИТЛА В УКРАЇНІ: ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	160
ПОКЛЯЦЬКИЙ Сергій АНКЕТНІ ОПИТУВАННЯ В СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ...	163
ПОРУЧИНСЬКИЙ Володимир, МЕЛЬНИК Олександр ПРОБЛЕМА ЗАТОПЛЕННЯ ТА ПІДТОПЛЕННЯ МІСТ.....	165
ПУГАЧ Сергій НОВА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	167

7. Панасюк В.М. Механізми та інструменти удосконалення і модернізації соціальної інфраструктури регіону. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 45. С. 95-100. DOI: 10.32843/bses.45-17.

8. Пігуль Н.Г. Сутність і значення соціальної інфраструктури. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. Економічні науки*. 2013. № 2 (58). С. 37-41.

9. Соціальна інфраструктура на шляхах реформування місцевого самоврядування : колективна монографія / В.М. Новіков та ін. ; за наук. ред. В.М. Новікова, З. Сіройча. Київ – Варшава, 2018. 431 с.

ТЕРИТОРІАЛЬНА СТІЙКІСТЬ І ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ПРОЦЕСИ – ЄДНІСТЬ ЧИ ПРОТИСТАВЛЕННЯ ?

Андрій КУЗИШИН

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка, Тернопіль

kuzyshyn_a@tnpu.edu.ua

Анотація

Дослідження передбачає акцентування уваги на ролі електоральних процесів для територіальної стійкості як ознаки сформованості держави. Статусність території (сільська чи міська місцевість, адміністративний центр чи пересічний населений пункт, урбанізована територія чи територія домінування дисперсного населення) формує дискурс щодо її стійкості і саме дослідження значного пласту електоральних результатів може бути маркером територіальної політичної стійкості та ідентичності.

Ключові слова: *територіальна стійкість, електоральні процеси, просторова ідентичність.*

Abstract

The study focuses on the role of electoral processes for territorial sustainability as a sign of state formation. The status of the territory (rural or urban, administrative centre or ordinary settlement, urbanised area or area dominated by a dispersed population) shapes the discourse on its sustainability, and the study of a significant layer of electoral results can be a marker of territorial political sustainability and identity.

Keywords: *territorial sustainability, electoral processes, spatial identity.*

Оцінюючи електоральний процес в межах певного простору, ми поєднуємо політичну теорію Х. Арендт [1; 2], науковий дискурс Юхо Луукконен, Мікко Векрот, Теему Кемппайнен, Теему Макконен, Хейккі Сірвіо [6] та емпіричні дані щодо електоральних симпатій населення України, розміщених на офіційному сайті Центральної виборчої комісії України [7] та узагальнених нами [4; 5].

З точки зору Х. Арендта, ідея держави як територіально-політичної спільноти не стосується націоналістичної функції держави як однорідного й однотайного колективу людей зі спільним етнокультурним походженням і спільною національною ідентичністю. Водночас вона розвиває ідею, що держава відіграє подвійну роль як формально організований політико-інституційний простір, де можуть відбуватися політичні дії, і як гарант цього інституціоналізованого простору [6]. На відміну від ідеї сучасної національної держави, держава як територіально-політична спільнота в до-/пост-націоналістичному сенсі не складається лише з тих

осіб, які належать до неї за фактом свого народження, а виникає з суспільного буття всіх, хто мешкає в межах такого національного простору [2, с. 299]. Отже, за своєю сутністю держава є виявом територіальної стійкості.

Існування та становлення політичної спільноти передбачає дію, яка для Арндт (1998) була найціннішою та найбажанішою з трьох основних видів людської діяльності [1]. Такою дією є рефлексія на електоральні можливості – брати участь у виборчому процесі та віддавати свою прихильність певній політичній силі. В цьому сенсі діяльність, пов'язана з електоральним процесом, є єдиною справді вільною формою людської діяльності, оскільки вона не підкоряється природним життєвим потребам і не диктується зовнішніми цілями та цілями, а натомість є передумовою та самоціллю. Здатність діяти означає, що замість того, щоб просто жити заради підтримки та відтворення нашого виду, люди можуть робити внесок у звичайний світ – зокрема, брати участь в управлінні державою через делегування своїх повноважень обраним лідерам, таким чином починаючи щось нове та розкриваючи себе як унікальні істоти серед собі подібних [1, с. 177].

Детальне опрацювання поглядів Арндт щодо цього питання зробили Юхо Луукконен, Мікко Векрот, Теему Кемпайнен, Теему Макконен, Хейккі Сірвіо (2022) [6]. З точки зору Арндт, політика характеризується чотирма взаємопов'язаними якостями, без яких вона була б неможливою. По-перше, політика можлива лише тоді, коли для неї є публічний простір [5]. Іншими словами, політична дія вимагає «простору видимості», яким можуть бути результати електоральної прихильності. Простори, які мають чіткі межі, не включають лише інституційні політичні структури, такі як вибори, за допомогою яких громадяни можуть втрутитися або змінити хід формальних політичних процедур держави. У той час як фізичні місця та інституціолізовані структури є важливими умовами для політичної дії, простори зовнішнього вигляду також стосуються ширшої ідеї громадськості як спільного соціального простору, в якому люди стають визнаними та почутими іншими. В певній мірі це відбувається через просування своїх поглядів на виборах.

По-друге, в процесі електоральної активності її учасники контактують в публічному просторі, формуючи конкуруючу спільноту. Цей простір ґрунтується на засадах єдності та протистояння, яка не допускає повної рівності. Як зазначає П. Ліль (2018), рівність у цьому контексті не слід розуміти як однаковість [5]. У розумінні Х. Арндт рівність не є «природним» станом для людей, а є результатом тривалих колективних зусиль, інституціолізованих через закон і політику, які в свою чергу є результатом електоральних процесів.

З метою підкреслення ідентичності українського народу та його проєвропейських позицій слід наголосити ще й на його соціальні-політичні розмежуваннях, що є звичним явищем для європейських націй. Дослідники підкреслюють, що в країнах зі стійкою (політичною) національною ідентичністю і усталеною системою демократичного врядування основними є соціально-економічні, а також так звані постматеріалістичні лінії розмежувань. Саме вони є основою для підтримки в ході виборчих процесів найбільш впливових партій і груп інтересів, що змагаються за владу та/або вплив на неї. Натомість у країнах, що розвиваються, молодих демократіях і новоутворених державах значно більшу роль відіграють етнокультурні, ціннісно-культурні (на відміну від ціннісно-ідеологічних) та регіональні поділи, які набувають політичного значення.

Унаслідок розмежувань виникли відносини статусної нерівності між центром і периферією, які особливо відчутні у питаннях мовно-етнічних; між церквою і державою насамперед за вплив на освіту, виховання, культуру; між селом і містом головним чином у зв'язку із розподілом ресурсів і проблемою еквівалентного обміну; між класом власників засобів виробництва і класом найманих робітників. Ці розмежування трансформують відмінності за наведеними ознаками у політично значимі суспільні протиріччя [4]. Кожному з цих розмежувань відповідає ідеологічний маркер, що, в свою чергу, відображається в існуванні певних політичних партій та електоральних уподобань, утворюючи різні його сегменти.

Висновки. Традиційно територіальну стійкість важко ототожнювати та позиціонувати з процесами, що мають електоральну складову. Електоральні симпатії населення можна узагальнювати як домінуючу просторово-політичну уяву населення певної території. Статусність території (сільська чи міська місцевість, адміністративний центр чи пересічний населений пункт, урбанізована територія чи територія домінування дисперсного населення) формує дискурс щодо її стійкості і саме дослідження значного пласту електоральних результатів може бути маркером територіальної політичної стійкості та ідентичності.

Просторова оцінка пов'язаності з політичною діяльністю чи перебування поза нею не визначаються лише залученістю до партійної політики (або виключенням з неї), рівнем участі в офіційних політичних процесах або участю в щоденній діяльності громадських організаціях та асоціаціях. Натомість суспільно-політична активність має ширше значення, чим просте залучення особи до тих процесів, які формують певну державницьку систему. Можливість діяти політично дає мешканцям держави не лише досвід самовираження, але й відчуття цілеспрямованості як рівноправних членів спільноти та відчуття політичного дійства, яке в контексті представницької демократії можна інтерпретувати як політичну стійкість.

Список використаних джерел:

1. Arendt H. The human condition. 1998. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
2. Arendt H. Totalitarismin synty [The Origins of Totalitarianism] (M. Kinnunen, Trans.). 2013. Tampere, Finland: Vastapaino.
3. Kuzyshyn A. Departure from the traditional electoral population sympathies of Western Ukraine region: spatial analysis of the elections to the Verhovna Rada. Geografické informácie. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. 2020. Ročník 24, Číslo 2. S. 263-278.
4. Kuzyshyn A., Poplavska I. Peculiarities of Ukraine's population's political identity through the prism of results of electoral preferences. Journal of Geography, Politics and Society. 2022, 12(S1), 34–43.
5. Lilja P. Defending a common world: Hannah Arendt on the state, the nation and political education. Studies in Philosophy and Education, 2018. 37, 537–552. Available from: <https://doi.org/10.1007/s11217-018-9618-3>
6. Luukkonen, J., Weckroth, M., Kemppainen, T., Makkonen, T. & Sirviö, H. Urbanisation and the shifting conditions of the state as a territorial-political community: A study of the geographies of political efficacy. Transactions of the Institute of British Geographers, 2022, 47, 409–425. <https://doi.org/10.1111/tran.12503>
7. cvk.gov.ua – Official web-site Central Electoral Commission of Ukraine